

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Molenaars Fokbedrijf BV te Markelo

**Advies voor richtlijnen voor het geactualiseerd
milieueffectrapport**

20 juli 2010 / rapportnummer 1630-78

Commissie voor de
milieueffectrapportage

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Molenaars Fokbedrijf is voornemens haar varkenshouderij aan Groningerveldweg 2A te Markelo uit te breiden. In de feitelijke situatie worden op het bedrijf 264 kraamzeugen, 865 guste en dragende zeugen, 4.064 gespeende biggen, 300 opfokzeugen en 6 dekberen gehouden. In de nieuwe situatie zullen 652 kraamzeugen, 2.360 guste/dragende zeugen, 240 opfokzeugen en 2 dekberen worden gehouden. Alle bestaande stallen worden gewijzigd en worden uitgerust met het combi-luchtwater systeem. De stallen F, G en H worden uitgebreid.

Voor de uitbreiding van de varkenshouderij wordt bij het bevoegd gezag, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hof van Twente een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

In dit richtlijnenadvies geeft de Commissie¹ aan welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER voldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als in ieder geval de volgende informatie is opgenomen:

- de gevolgen van het voornemen op kwetsbare natuur, zoals het Natura 2000-gebied “De Borkeld” en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), met name de effecten door de toekomstige emissie en depositie van verzurende en vermistende stoffen door het bedrijf;
- de geuremissie van het bedrijf en de invloed daarvan op de geurhinder in de omgeving;
- de fijn stofemissie van het bedrijf en de bijdrage ervan aan de fijn stofconcentratie in de directe omgeving van het initiatief.

Om deze hoofdpunten goed te kunnen beoordelen is van belang dat het MER bevat:

- een zelfstandig leesbare samenvatting, die duidelijk is voor burgers en geschikt is voor bestuurlijke besluitvorming;
- voldoende onderbouwend kaartmateriaal, voorzien van een duidelijke schaal en legenda. Op het kaartmateriaal moeten in ieder geval kwetsbare natuurgebieden en gevoelige objecten voor geur en fijn stof aangegeven zijn. Geef ook helder topografische namen en de afstanden van de gebieden en objecten tot het bedrijf aan;
- een heldere vergelijking van de gepresenteerde alternatieven volgens dezelfde methodiek en detailniveau.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*

2. ACHTERGRONDEN

2.1 Probleemstelling en doel

In 2005 is reeds een milieueffectrapport opgesteld voor de voorgenomen uitbreiding. Op basis van het milieueffectrapport is een milieuvergunning verleend in 2007. Conform deze milieuvergunning mogen op de locatie 1.785 fokzeugen, 6.288 gespeende biggen, 447 opfokzeugen en 2 dekberen worden gehouden. De wijziging van het bestemmingsplan die noodzakelijk is om de nieuwe situatie te kunnen realiseren is vernietigd door de Raad van State. De vergunde situatie uit 2007 is niet gerealiseerd.

Molenaars Fok Bedrijf heeft besloten het bedrijfsplan te wijzigen. Er is gekozen om de biggen direct na het spenen af te voeren van het bedrijf. Dit alternatief is niet opgenomen in het milieueffectrapport uit 2005. In november 2009 is een geactualiseerd MER ingediend dat in maart 2010 is aangevuld.

Op verzoek van de gemeente Hof van Twente heeft de Commissie m.e.r. het MER 2005, het geactualiseerd MER november 2009 en de aanvulling maart 2010 beoordeeld als startnotitie voor het opstellen van richtlijnen voor het definitief op te stellen milieueffectrapport. De Commissie is van mening dat de stukken niet gezien kunnen worden als definitief MER. In de stukken ontbreken een aantal relevante zaken zoals de maximale variant (zie paragraaf 2.4), wijzigingen in het beleidskader en de juiste beschrijving van de referentiesituatie.

De aanleiding en motivatie voor het voornemen staan beschreven in hoofdstuk 1 van het geactualiseerde MER. Deze kunnen overgenomen worden in het definitief MER.

Onderbouw in het MER de voorgenomen uitbreiding.

2.2 Wettelijk kader en beleidskader

De stukken geven informatie over het wettelijk kader en het beleidskader. In de beschrijving van beleid en regelgeving ontbreken de volgende zaken. De Commissie adviseert die expliciet in het MER te behandelen:

- Beleidskader “Natura 2000 en stikstof voor veehouderijen”, provincie Overijssel, 13 april 2010;
- Besluit aanwijzing van zeer kwetsbare gebieden binnen EHS, provinciale staten, 14 november 2007;
- Aanpassing vrijstellingsregeling dierwelzijn;
- Waterwet;
- Landschapsonwikkelingsplan Hof van Twente-Haaksbergen (2005);
- Gebiedsgericht geluidsbeleid gemeente Hof van Twente;
- De Wet op de Archeologische monumentenzorg (Wanz) en de daaraan gekoppelde archeologische inventarisatie, verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente²;
- Crisis- en Herstelwet.

² Op 15 december 2009 door de gemeenteraad van Hof van Twente vastgesteld.

In het MER moeten de consequenties en randvoorwaarden die voortkomen uit dit wettelijk kader en het beleidskader voor het voornemen worden uitgewerkt.

2.3 Te nemen besluiten

Het MER wordt opgesteld ten behoeve van de besluitvorming over de aangevraagde Wm-vergunning en de herziening van het bestemmingsplan. De Commissie adviseert in het MER op te nemen welke besluiten nog meer nodig zijn voor de realisatie van het voornemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een ontzetting op grond van de Flora- en faunawet, een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 of een bouwvergunning.

2.4 Plan-m.e.r. en besluit-m.e.r.

Zoals in de stukken is aangegeven staat het huidige bestemmingsplan de uitbreiding van het bedrijf niet toe (het huidige bouwperceel is onvoldoende groot om de uitbreiding te kunnen realiseren).

De vaststelling van een herziening van een bestemmingsplan dat kaderstellend is voor m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten is op grond van de Wet milieubeheer en het Besluit m.e.r. 1994 plan-m.e.r.-plichtig. Ook geldt er een plan-m.e.r.-plicht als voor een herziening van een bestemmingsplan een passende beoordeling gemaakt moet worden.³ Het verlenen van een milieuvergunning voor de uitbreiding is besluit-m.e.r.-plichtig. Uit de stukken blijkt dat het milieueffectrapport een gecombineerd plan-/besluit-MER⁴ zal zijn. Het MER dient ter ondersteuning van zowel de besluitvorming over de milieuvergunning als over de bestemmingsplanherziening. Voor de besluitvorming over de bestemmingsplanherziening is het noodzakelijk dat maximale mogelijkheden die geboden worden in het bestemmingsplan worden beschreven.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Inleiding

In het geactualiseerde MER van november 2009 wordt in hoofdstuk 5 een beschrijving gegeven van het voornemen. Het voorkeursalternatief en de andere alternatieven⁵ moeten in het MER worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu.

Geef een situatieschets van het plangebied en een breder studiegebied, waarin bebouwing en (ecologisch) gevoelige gebieden opgenomen zijn.

³ Art. 7.2a Wet milieubeheer.

⁴ Deze mogelijkheid wordt geboden in art. 14.4b Wet milieubeheer.

⁵ De Commissie wijst erop dat het per 1 juli 2010 (inwerkingtreding Wet modernisering m.e.r.) geen wettelijk inhoudsvereiste meer is om een mma op te nemen in het MER. Wel dienen nog steeds alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven beschreven te worden, waaronder milieuvriendelijke alternatieven.

3.2 Voornemen

Ga bij de beschrijving van het voornemen systematisch in op:

- het aantal te realiseren dierplaatsen en het aantal te houden dieren;
- de uitvoering van het voornemen (per diercategorie) inclusief beschikbare oppervlakten per dier en leefoppervlaktenormen⁶, rekening houdend met de vigerende welzijnswetgeving en het gekozen voersysteem;
- de stallen, inrichting en installaties door middel van een duidelijke tekening, voorzien van relevante maatvoeringen, details en legenda. Hierbij dient ook de ziekenboeg als zodanig duidelijk en herkenbaar te zijn aangegeven. In de plattegronden van de stallen moeten de geïmplementeerde codes uit de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) aangegeven worden, alsmede het BWL-⁷ of Groen Label-nummer. Geef daarbij aan uit welke regeling het Rav-nummer komt;
- de wijze waarop de dieren worden gevoerd en of er naast mengvoer ook andere voedercomponenten worden aangevoerd;
- de plaatsing en hoogte van de emissiepunten en, ingeval van de toepassing van luchtwassers, ook de dimensionering van het luchtwassersysteem, in relatie tot de voorgenomen omvang van het bedrijf. Geef de milieuvoor- en -nadelen van de te overwegen systemen;
- de uittreedsnelheden van de ventilatielucht waarmee wordt gerekend in de verspreidingsmodellen voor de emissiepunten van de stallen⁸. Geef tevens wat de uittreedsnelheden zijn bij maximale ventilatie, indien gebruik gemaakt wordt van centrale afzuiging.
Geef dan bovendien aan hoe deze snelheden worden gerealiseerd op basis van een weerstandsberkening van het gehele ventilatiesysteem in samenhang met de capaciteit van de ventilator(en).

Geef een overzicht van de beoogde fasering en planning.

3.3 Referentiesituatie

Algemeen

Geef een beschrijving van de referentiesituatie waarmee de alternatieven worden vergeleken. De referentiesituatie bestaat uit de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling.

Onder de autonome ontwikkeling wordt de toekomstige ontwikkeling van het milieu verstaan, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Deze toekomstige milieusituatie bestaat uit de ontwikkeling van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten in het studiegebied waarover al is besloten.

Gebruik voor de referentiesituatie de vergunde situatie (2007). Let op dat een Wm-vergunning vervalt indien deze niet binnen drie jaar is voltooid en in werking gebracht. Ga er van uit dat de vergunning voldoet aan (toekomstige)

⁶ Hierbij dient rekening te worden gehouden met het Varkensbesluit.

⁷ Meer informatie over de BWL-nummers staat in de toelichting van RAV van 25 september 2006, nr. BWL/2006310778 (stcrt. 24 oktober 2006).

⁸ Licht in het MER toe van welke diameter en uittreedsnelheid gebruik wordt gemaakt bij de doorrekening van de verschillende alternatieven. Zorg dat de waarden consistent zijn met de waarden afkomstig van de leveranciersgegevens en leaflets over de stalsystemen. Voer de verschillende berekeningen uit met dezelfde parameters.

regelgeving, bijvoorbeeld dat ten minste de best beschikbare technieken worden toegepast.

3.4 Alternatieven

Per alternatief dient aangegeven te worden welke overwegingen aan de keuze ten grondslag liggen, zoals milieuoverwegingen, overwegingen omtrent bedrijfsvoering en technische realiseerbaarheid.

De initiatiefnemer heeft gekozen voor een gecombineerd plan-/besluit-MER. Voor de besluitvorming over de bestemmingsplanherziening is het noodzakelijk dat maximale mogelijkheden die geboden worden in het bestemmingsplan worden beschreven. In de ingediende stukken ontbreekt een variant die de maximale mogelijkheden binnen het bouwblok beschrijft.

Geef aan of de verschillende alternatieven kunnen voldoen aan de eisen van vigerende wet- en regelgeving. Een belangrijke eis uit de Wet milieubeheer is dat de best beschikbare technieken (BBT)⁹ worden toegepast. Houd bij het bepalen van de BBT rekening met de informatiedocumenten over BBT, zoals opgenomen in de bijlage van de Regeling aanwijzing BBT-documenten (BREF¹⁰). Het kan vereist zijn om verder te gaan dan BBT, wanneer bijvoorbeeld uit de omgevingstoets¹¹ blijkt dat lokale kenmerken dit vereisen, of wanneer er een minimalisatieplicht bestaat. Beoordeel in het MER of dit aan de orde is. Werk, indien dat het geval is, in het MER uit hoe voldaan kan worden aan deze extra vereisten.

Hoewel geen verplicht onderdeel voor het MER, adviseert de Commissie inzicht te geven in de investerings- en exploitatiekosten van de verschillende alternatieven. Dit geeft meer inzicht in de haalbaarheid van de alternatieven.

4. MILIEUASPECTEN

4.1 Algemene opmerkingen

Doel van de vergelijking van alternatieven op milieuaspecten is inzicht te geven in de essentiële punten waarop, dan wel de mate waarin, de positieve en negatieve effecten van de alternatieven verschillen. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. Uit deze vergelijking kunnen eventueel nog extra te nemen maatregelen worden afgeleid.

Geef van de verschillende alternatieven kwantitatief het effect aan op verzurende en vermistende stoffen, geur, fijn stof en geluid. Ga bij de beschrijving van de milieueffecten hiervan expliciet en kwantitatief in op de effecten van

⁹ Dit begrip is opgenomen in artikel 8.11 lid 3 Wm. In de praktijk wordt ook wel de Engelse term 'BAT' ('best available techniques') gebruikt. Bij de bepaling van BBT voor inrichtingen, bij het verlenen van vergunningen, dient het bevoegd gezag gebruik te maken van het afwegingskader uit het Inrichtingen en vergunningenbesluit (Ivb), artikel 5a.1 (Stb. 2005, 527).

¹⁰ Deze BREF (Best available technology reference document) is een hulpmiddel om de best beschikbare techniek te bepalen.

¹¹ Bij de bepaling van BBT dienen de technische kenmerken, de geografische ligging van de installatie en de plaatselijke milieuumstandigheden in acht te worden genomen. Dit wordt de omgevingstoets genoemd.

vrijkomende emissies en deposities, met name voor de luchtkwaliteit¹². Ga in op de stoffen zoals genoemd in de luchtkwaliteitseisen uit de Wet milieubeheer.

Voor de overige effecten is een kwalitatieve beschrijving voldoende.

4.2 Natuur, vermesting en verzuring

Algemeen

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben voor de natuur.¹³ Beschrijf of er naast de natuur met een beschermde status ook andere waardevolle natuur voorkomt in de nabijheid van het bedrijf.

Geef aan of het bedrijf naast de natuureffecten door verzurende en vermestende emissies¹⁴ nog andere natuureffecten kan hebben, zoals verstoring of verdroging.

Gebiedsbescherming

In het MER moet aangegeven worden waar voor vermesting en verzuring gevoelige gebieden liggen en wat de afstand tot het bedrijf is. Gebruik hiertoe duidelijk kaartmateriaal. Geef aan welke beschermde status de gebieden hebben (bijvoorbeeld Natura 2000-gebied, Wav-gebied, Ecologische Hoofdstructuur of beschermd natuurmonument).

Geef aan wat de huidige en toekomstige emissies van het bedrijf zijn. Geef vervolgens per gebied aan:

- de (instandhoudings)doelstellingen;
 - de kritische depositiewaarden van gevoelige habitattypen voor stikstof¹⁵;
 - de heersende achtergrondconcentratie van stikstof;
 - de deposities op de verschillende gebieden bij de verschillende alternatieven;
 - de gevolgen van de vermestende en verzurende deposities voor de natuur.
- Geef daarbij aan of er, in cumulatie met andere activiteiten, een (verdere) overschrijding ontstaat van de kritische depositiewaarden.

Als de initiatiefnemer gebruik wil maken van saldering, dient per beschermd gebied inzichtelijk gemaakt te worden:

- welke positieve effecten het opkopen van 'dierrechten' en 'ammoniakrechten' heeft en waar deze positieve effecten optreden in het natuurgebied;
- waar de negatieve effecten van de inrichting optreden in het natuurgebied;
- waar er per saldo positieve of negatieve effecten zijn te verwachten in het natuurgebied.

¹² Ga minimaal in op fijn stof, ammoniak, NO_x en geur.

¹³ Zie ook zienswijze Stichting "De Groene Hof".

¹⁴ De belangrijkste verzurende en vermestende stoffen zijn ammoniak (NH₃), stikstofoxiden (NO_x) en zwaveldioxide (SO₂). Stikstofverbindingen hebben een vermestende werking. Voor verzuring geldt dat 1 mol zwaveldioxide 2 mol zuur levert en 1 mol stikstofoxiden of ammoniak 1 mol zuur levert.

¹⁵ De kritische depositiewaarden voor de EHS zijn opgenomen in D. Bal, H.M. Beije, H.F. van Dobben en A. van Hinsberg (2007): Overzicht van kritische stikstofdeposities voor natuurdoeltypen. Directie Kennis, Ministerie van LNV. De kritische depositiewaarden voor Natura 2000 habitattypen zijn opgenomen in H.F. van Dobben en A. van Hinsberg, (2008). Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

Geef aan welke emissie- en depositiebeperkende maatregelen¹⁶ genomen kunnen worden.

Voor de vergelijking van achtergronddepositie, kritische depositiewaarden en bijdrage van het voornemen, adviseert de Commissie gebruik te maken van de eenheid $N_{\text{totaal}}/\text{ha}/\text{jaar}$.¹⁷

Bovenstaande informatie kan gebruikt worden voor een passende beoordeling. Een passende beoordeling moet gemaakt worden als significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden (in cumulatie met andere plannen of projecten) niet kunnen worden uitgesloten. De Commissie adviseert de passende beoordeling op te nemen in het MER.

Het is verplicht om een passende beoordeling op te nemen in een plan-MER. Dit zorgt er voor dat de natuurinformatie op hetzelfde moment beschikbaar is voor de besluitvorming en in samenhang kan worden beoordeeld door bevoegd gezag en publiek. Uit de Natuurbeschermingswet 1998 volgt dat een project of plan alleen mag worden vastgesteld, als uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets¹⁸ met succes wordt doorlopen.

Soortenbescherming¹⁹

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied, waar zij voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt.²⁰ Neem (als bijlage) in het MER de eerder uitgevoerde quick scan flora en fauna op. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten²¹ en bepaal of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats²². Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf mitigerende en/of compenserende maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen.

¹⁶ Zoals emissiearme huisvesting, toepassing van luchtwassers, emissiearme mestopslag.

¹⁷ AAgro Stacks drukt uit in ammoniakdepositie, maar dit is vergelijkbaar met de N_{totaal} depositie, omdat stallen nagenoeg geen andere stikstofverbindingen uitstoten.

¹⁸ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? Inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

¹⁹ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

²⁰ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrictlijn-/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

²¹ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan onder andere gebruik worden gemaakt van gegevens van het Natuurloket: www.natuurloket.nl en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl.

²² De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

4.3 Geurhinder

Beschrijf in het MER:

- de geurbelasting op de gevoelige objecten (ook in de bebouwde kom) in odour units per kubieke meter lucht²³. Doe dit volgens de in de Regeling geurhinder en veehouderij aangegeven rekenmethode. Getoetst dient te worden of kan worden voldaan aan de normen voor geurconcentratie en minimale afstanden die volgen uit de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv). Wanneer de gemeente in een verordening volgens artikel 6 Wgv andere waarden heeft vastgesteld, dan dienen deze waarden als toetsingskader. Houdt hierbij rekening met het gegeven dat in omliggende gemeenten eveneens andere waarden voor geurgevoelige objecten van toepassing kunnen zijn;
- bij toepassing van artikel 3 lid 4 (overbelaste situaties) van de Wgv een duidelijke berekening van wijze waarop de 50%-regeling is toepast;²⁴
- de momenten van maximale geurhinder die per etmaal kunnen optreden. Maak een inschatting van de maximale geurniveaus die zich kunnen voordoen.²⁵

Voer, gezien de omvang van het initiatief, de omliggende woningen en de binnengekomen zienswijzen cumulatieve geurberekeningen uit. Dit past binnen de omgevingstoets.

Betrek bij de vaststelling van de achtergrondbelasting van geurhinder²⁶ de reeds aanwezige, andere veehouderijbedrijven in de omgeving van het initiatief en die nieuwe veehouderij-initiatieven waarvan de omvang en de locatie (bij benadering) bekend is. De Commissie adviseert om bij de uitwerking van de cumulatieve geurhinder gebruik te maken van bijlagen 6 en 7 van de "Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij".²⁷

4.4 Luchtkwaliteit

Vergelijking van alternatieven

Om de alternatieven onderling en met de referentiesituatie te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om de effecten op de luchtconcentraties van in het bijzonder fijn stof (PM_{10} en $PM_{2,5}$)^{28, 29} te beschrijven, ook onder de grenswaar-

²³ Maak bij de berekeningen van de geurhinder gebruik van de juiste versie van de rekenmodellen V-stacks gebied en V-stacks vergunning. Neem de berekeningen op in (de bijlagen bij) het MER.

²⁴ Zie pagina 20 in het document 'handreiking wet geurhinder en veehouderij, versie 5 maart'. <http://www.infomil.nl/publish/pages/65710/handreikingwetgeurhinderenveehouderijversie5maart2.pdf>

²⁵ Bijvoorbeeld spoelgoten geeft geurpieken tijdens de spoelbeurten. Vaak zijn er 2 spoelmomenten per dag.

²⁶ De rekenmethodiek, V-stacks gebied, adviseert te werken met een bereik van 2 km. rondom het initiatief. Houdt deze afstand aan voor het in kaart brengen van de achtergrondbelasting van geur (cumulatieve geurhinder).

²⁷ InfoMil, aanvulling van 1 mei 2007, op de Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij van de versie 1.0, 6 maart 2007.

²⁸ Vanwege de heersende problematiek t.a.v. fijn stof en het feit dat intensieve veehouderijen een belangrijke bron van fijn stof zijn, wordt fijn stof met name genoemd. Dat laat onverlet dat ook voor de andere stoffen uit de Wet milieubeheer moet worden aangetoond dat voldaan wordt aan de geldende normen (bijvoorbeeld NO_2).

²⁹ Op termijn moeten voor toetsing aan de Wet milieubeheer ook de consequenties van het voornemen op $PM_{2,5}$ in beeld worden gebracht. Momenteel is in de beschikbare literatuur nog maar weinig bekend over het precieze aandeel van $PM_{2,5}$ in PM_{10} . De verwachting is echter dat de $PM_{2,5}$ -emissie bij intensieve veehouderijen beperkt is. Op dit moment vraagt de Commissie daarom nog niet de gevolgen voor de $PM_{2,5}$ -concentraties in beeld te brengen. Zij adviseert echter nieuwe kennisontwikkelingen hieromtrent nauwlettend te volgen.

den.³⁰ Daarbij kan gebruik worden gemaakt van berekeningen die voldoen aan de Regeling Beoordeling Luchtkwaliteit 2007³¹. Presenteer de resultaten van de berekeningen middels verschilcontourenkaarten³² en geef per contour de hoeveelheid en ligging aan van woningen en andere gevoelige objecten en groepen.³³ Neem in het MER de in- en output gegevens van het gebruikte rekenmodel op³⁴.

Laat zien welke alternatieven en mitigerende maatregelen mogelijk zijn om fijn stofemissies zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel de luchtkwaliteit te verbeteren.

Toetsing aan wettelijke eisen

Momenteel maakt geen enkele intensieve veehouderij als ‘*in betekenende mate*’-project onderdeel uit van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Maak, indien het initiatief zich wel als ‘*in betekenende mate*’ kwalificeert³⁵, aannemelijk dat met het voornemen wordt voldaan aan de luchtkwaliteitseisen opgenomen in de Wet milieubeheer, of geef aan hoe het betreffende voornemen is aangemeld in het NSL.

Indien het initiatief zich als ‘*niet in betekenende mate*’ kwalificeert, dient aannemelijk te worden gemaakt dat de toename van de concentratie minder dan 3% van de grenswaarde bedraagt. Maak duidelijk dat voldaan kan worden aan de anticumulatiebepaling opgenomen in de AMvB ‘niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)’.³⁶

4.5 Overige aspecten

4.5.1 Geluid

Breng in het MER de geluidsbelasting door het voornemen in beeld, toets aan geldende wet- en regelgeving en geef aan in welke mate dit gevolgen voor de omgeving heeft. Ga daarbij minimaal in op:

- de geluidsemisies en -immissies (op geluidgevoelige bestemmingen) voor de dag-, avond-, en nachtperiode, voor de representatieve bedrijfssituatie, inclusief regelmatig terugkerende geluidspieken, zoals het laden of lossen van varkens, voer of mest³⁷;

³⁰ Ook onder de huidige luchtkwaliteitsgrenswaarden kunnen immers nog aanzienlijke gezondheidseffecten optreden.

³¹ Gebleken is dat in de GCN-bestanden de veehouderijbedrijven niet altijd goed gesitueerd zijn. Dit komt doordat in de GCN-bestanden de lokatie is gebaseerd op het postadres van bedrijven en niet op de daadwerkelijke locatie. De Commissie adviseert daarom bij de berekening van de effecten van het voornemen voor fijn stof zonnodig de GCN-gegevens te corrigeren op basis van vergunningsverleningsgegevens.

³² Gebruik hiervoor klassebreedtes van 1,0 µg/m³ of minder, indien klassebreedtes van 1,0 µg/m³ onvoldoende onderscheidend zijn.

³³ Gebruik hiervoor de zogeheten Adres Codering Nederland (ACN)-bestanden. Denk bij gevoelige objecten aan kinderdagverblijven, scholen, verpleeg- en verzorgingshuizen en woningen. Gevoelige groepen zijn bijvoorbeeld kinderen, ouderen en mensen met long- of hartziekten.

³⁴ Maak bij de berekeningen van de luchtkwaliteit gebruik van de juiste versie van het rekenmodel ISL3a en de meest recente emissiefactoren.

³⁵ Dit is het geval als de toename van de concentratie door het project meer dan 3% van de grenswaarde bedraagt.

³⁶ Zie artikel 5 van deze AMvB. Dit is het geval als projecten gebruik (zullen) maken van dezelfde ontsluitingsstructuur en aan elkaar (zullen) grenzen, dan wel in elkaars directe nabijheid (zullen) zijn gelegen tot een afstand van ten hoogste 1000 meter vanaf de grens van de desbetreffende locatie of inrichting. Dit speelt niet als de toename van de concentraties ter plaatse niet meer bedraagt dan 0,1 µg/m³.

³⁷ In het ingediende akoestische onderzoek ontbreekt de L_{amax} in de avond- en nachtperiode. De resultaten van het akoestisch onderzoek (paragraaf 5.3) komen niet overeen met de conclusies. De representatieve bedrijfssituatie

- de geluidsbelasting vanwege het (extra) vrachtverkeer dat gerelateerd is aan de inrichting. Geef daartoe een kwalitatieve beschrijving van de geluidsbelasting in de dag-, avond-, en nachtperiode, op het wegennet in de directe omgeving van de inrichting en de bijdrage van de inrichting hieraan. Ga ook in op afwijkende situaties, door bijvoorbeeld seizoensdrukte en piekmomenten. Voer deze beschrijving kwantitatief uit, wanneer een knelpunt kan ontstaan voor omliggende woningen.³⁸

4.5.2 Klimaat en Energie

Geef aan in hoeverre de uitstoot van broeikasgassen kan worden geminimaliseerd. Betrek hierbij naast onderstaande aspecten rond energieverbruik in ieder geval CO₂-zuinig bouwen, aanpassingen in voer ten behoeve van een reductie in methaanemissie en de wijze en duur van de mestopslag³⁹.

Geef in het MER in hoofdlijnen de energiehuishouding voor het voornemen weer, bijvoorbeeld in de vorm van stroom- en gasverbruik per dier. Beschrijf de ambitie op het gebied van energiebesparing en eventueel te nemen energiebesparende maatregelen. Geef daarbij aan welke energiebesparing wordt verwacht.

Bepaal bij hoge luchtsnelheden van de uit de stallen uittredende ventilatielucht het daarmee samenhangende energieverbruik.

4.5.3 Veiligheid en gezondheid

Breng de effecten van het voornemen op de veiligheid en gezondheid in beeld. Ga in de beschrijving van de veiligheid in op de opslag en verwerking van zuur. Beschrijf hierbij ook het verwachte zuurverbruik bij het gebruik van combinatie luchtwassers.

Geef zo goed mogelijk de kans weer op, en de aard van, calamiteiten en storingen die tot milieu- of dierenwelzijnsproblemen kunnen leiden. Beschrijf ook de te nemen maatregelen om de gevolgen zoveel mogelijk te beperken.

Beschrijf in het MER de risico's met betrekking tot zoönosen⁴⁰, zoals o.a. MRSA, en de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken^{41, 42}.

Onlangs is een consortium⁴³ in opdracht van het Ministerie van VWS gestart met een onderzoek naar de relatie tussen intensieve veehouderij en gezond-

voor de ventilatoren (70 % benutting) in paragraaf 4.5 komt niet overeen met de dimensionering van de luchtwassers in het MER.

³⁸ Dit is aan de orde wanneer woningen zich vlakbij de in- of uitrit van het bedrijf bevinden. Hier zal de geluidsbelasting zwaarder zijn door optrekkend of afremmend verkeer. Gebruik bij de beoordeling of een knelpunt aan de orde is de circulaire van 29 februari 1995 "Geluidhinder veroorzaakt door het wegverkeer van en naar de inrichting".

³⁹ Mestopslag kan veel uitstoot van CO₂ en CH₄ veroorzaken.

⁴⁰ Een zoönose is een ziekte die kan worden overgedragen van dieren op mensen.

⁴¹ Maak hierbij gebruik van het RIVM briefrapportnr. 215011002: Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie.

⁴² Zie ook zienswijze Stichting "De Groene Hof".

⁴³ Hieraan nemen de volgende partijen deel: het IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences) van de Universiteit Utrecht, het Instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid van de GGD'en Brabant/Zeland.

heidsproblemen. De Commissie adviseert om ontwikkelingen hieromtrent te volgen.

4.5.4 Veewetziekten

Geef aan welke situatie er ontstaat wanneer, bijvoorbeeld ten gevolge van veewetziekten, een vervoers- of exportverbod wordt ingesteld en welke maatregelen worden genomen om binnen het bedrijf dieropvang te realiseren. Geef hierbij aan welke milieueffecten dergelijke maatregelen met zich meebrengen, ook door de eventuele noodzaak om mest langer op te slaan.

4.5.5 Water en bodem

Breng de effecten van het voornemen op het watersysteem via bijvoorbeeld een watertoets in beeld. Besteed daarbij aandacht aan:

- de waterbalans van de bedrijfsmatige processen (bedrijfswatersysteem);
- de waterhuishouding van het hele plangebied (hemelwatersysteem);
- de maatregelen om verontreiniging van grond- en oppervlaktewater te voorkomen;
- de locaties en het ruimtebeslag van de infiltratievoorzieningen en de buffers⁴⁴;
- de onttrekking van grondwater tijdens de bouw van de stallen. Breng de mogelijke consequenties voor de waterhuishouding in beeld.

Geef in dit verband ook aan hoe en hoeveel water via een eigen bron wordt gewonnen en wat dit betekent voor de grondwaterstand. Geef aan hoe reinigings-, spoel- en regenwater worden opgeslagen en afgevoerd.

Geef daarnaast aan hoe verspreiding van relevante aanwezige schadelijke stoffen via de bodem voorkomen wordt. Bespreek daarbij in ieder geval de opslag en verwerking van het spuiwater (de wijze van verwerking/afvoer, de ontijzeringsinstallatie en de hoeveelheid water) ten behoeve van de combinatie luchtwassers.

4.5.6 Landschap en Cultuurhistorie

In een agrarische omgeving kunnen archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen, zoals bijvoorbeeld oude boerderijen en karakteristieke houtwallen. Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden, cultuurhistorische waarden en landschapselementen, als basis voor de effectbeschrijving van alternatieven en varianten. Indien er mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn, dient dit door middel van inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht.⁴⁵ Beschrijf indien aanwezig hoe effecten op archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen of beperkt zullen worden.

⁴⁴ Deze dienen om vertraagde lozing van hemelwater dat niet kan worden geïnfilteerd in de bodem te bewerkstelligen.

⁴⁵ Zie ook zienswijze Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Geef in het MER aan hoe de nieuwe inrichting optimaal landschappelijk kan worden ingepast. Geadviseerd wordt in het MER een visualisatie van het toekomstige bedrijf op te nemen.⁴⁶

5. VORM EN PRESENTATIE

Om de onderlinge vergelijking van alternatieven te verduidelijken adviseert de Commissie om in één visueel toegankelijk overzicht de beoordeling van de alternatieven op de meest onderscheidende effecten te verwerken. Dit betekent dat het MER helder en gestructureerd moet zijn zodat de milieu-informatie goed is terug te vinden. Daarmee wordt de onderlinge vergelijking vergemakkelijkt. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet op dezelfde wijze en met het zelfde detailniveau plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. In het MER moet toegelicht worden welk alternatief wordt gekozen en waarom.

Verder wordt aanbevolen om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen.

6. OVERIGE PUNTEN

Evaluatieprogramma

Het bevoegd gezag moet bij het besluit over de milieuvergunning aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden. Dit dient om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling om in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek op te nemen. Er bestaat een sterke koppeling tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

Voor de onderdelen 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften. Op basis van de ingediende stukken mist de Commissie in de samenvatting een conclusie. De samenvatting dient zelfstandig leesbaar te zijn.

⁴⁶ Zie ook zienswijze Stichting "De Groene Hof".

BIJLAGE 1: Projectgegevens richtlijnenfase besluit-m.e.r.

Initiatiefnemer: Molenaars Fokbedrijf te Markelo

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders Hof van Twente

Besluit: vergunning op grond van de Wet milieubeheer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C14

Activiteit: uitbreiding van het zeugenbedrijf

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 27 juli 2005

richtlijnenadvies uitgebracht: 26 september 2005

richtlijnen vastgesteld: 25 oktober 2005

kennisgeving MER: 8 maart 2006

toetsingsadvies uitgebracht: 25 april 2006

aankondiging start procedure in het Hofweekblad van: 28 april 2010

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 27 april 2010

ter inzage legging startnotitie: 28 april t/m 27 mei 2010

richtlijnenadvies uitgebracht: 20 juli 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ing. L.C.J. Bekkers (secretaris)

ing. E.E.M. Coopmann- van Overbeek

ir. N.G. Ketting (voorzitter)

ing. M. Pijnenburg

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie en relevante omstandigheden legt de Commissie in de meeste gevallen een locatiebezoek af.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Milieueffectrapportage Molenaars Fok Bedrijf 2005
- Actualisering Milieueffectrapportage Molenaars Fok bedrijf 2009
- Aanvulling "Actualisering Milieueffectrapportage Molenaars Fok bedrijf" 2010

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
2. Waterschap Regge en Dinkel, Almelo
3. Stichting De Groene Hof

**Advies voor richtlijnen voor het geactualiseerd
milieueffectrapport Molenaars Fokbedrijf BV te Markelo**

Molenaars Fokbedrijf BV is voornemens haar varkenshouderij aan Groningerveldweg 2A te Markelo uit te breiden. In de nieuwe situatie zullen 652 kraamzeugen, 2.360 guste/dragende zeugen, 240 opfokzeugen en 2 dekberen worden gehouden. Voor de uitbreiding van de varkenshouderij wordt bij het bevoegd gezag, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hof van Twente een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

ISBN: 978-90-421-3070-8